

॥ तैत्तिरीय आरण्यकम् ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः — अरुणप्रश्नः ॥

ॐ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ संस्तनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति न
इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो
अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥ ॐ शान्तिः शान्तिः
शान्तिः॥

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ संस्तनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति
न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो
अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु। आपमापामपः सर्वाः।
अस्मादस्मादितोऽमुतः॥ १॥

अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च। सह सञ्चस्करद्धिया। वाय्वश्वा
रश्मिपतयः। मरीच्यात्मानो अद्रुहः। देवीर्भुवनसूवरीः। पुत्रवत्वाय
मे सुत। महानाम्नीर्महामानाः। महसो महसः स्वः। देवीः
पर्जन्यसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुत॥ २॥

अपाश्र्युष्णिमपा रक्षः। अपाश्र्युष्णिमपा रघम्। अपाग्न्यामपं
चावर्तिम्। अपदेवीरितो हित। वज्रं देवीरजीताश्च। भुवनं

देवसूवरीः। आदित्यानदितिं देवीम्। योनिर्नोर्ध्वमुदीषन्त। शिवा नः
शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः। सुमृडीका सरस्वति। मा
ते व्योम सन्दृशि॥३॥

[१]

स्मृतिः प्रत्यक्षमैतिह्यम्। अनुमानश्चतुष्टयम्। एतैरादित्य-
मण्डलम्। सर्वैरेव विधास्यते। सूर्यो मरीचिमादत्ते। सर्वस्माद्भुवना-
द्धि। तस्याः पाकविशेषेण। स्मृतं कालविशेषणम्। नदीव
प्रभवात्काचित्। अक्षय्याथस्यन्दते यथा॥४॥

तां नद्योऽभि संमायन्ति। सौरुः सती न निवर्तते। एवं
नानासमुत्थानाः। कालाः संवत्सरः श्रिताः। अणुशश्च महशश्च।
सर्वे समवयत्रितम्। सतैः सर्वैः संमाविष्टः। ऊरुः सन्न निवर्तते।
अधिसंवत्सरं विद्यात्। तदेवं लक्षणे॥५॥

अणुभिश्च महद्भिश्च। समारूढः प्रदृश्यते। संवत्सरः प्रत्यक्षेण।
नाधिसत्त्वः प्रदृश्यते। पटरो विक्लिधः पिङ्गः। एतद्वरुणलक्षणम्।
यत्रैतदुपदृश्यते। सहस्रं तत्र नीयते। एकं हि शिरो नाना मुखे।
कृत्स्नं तद्वतुलक्षणम्॥६॥

उभयतः सतैन्द्रियाणि। जल्पितं त्वेव दिह्यते। शुक्लकृष्णे
संवत्सरस्य। दक्षिणवामयोः पार्श्वयोः। तस्यैषा भवति। शुक्रं तै
अन्यद्यजतं तै अन्यत्। विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि। विश्वा हि

मा॒या अव॑सि स्वधावः। भ॒द्रा ते॑ पू॒षन्नि॒ह रा॒तिर॒स्त्विति॑। नात्र
भुव॑नम्। न पू॒षा। न पु॒शवः॑। नाऽऽदि॒त्यः संव॑त्सर एव प्रत्यक्षेण
प्रि॒यत॑मं वि॒द्यात्। एत॑द्वै संव॑त्सरस्य प्रि॒यत॑मं रूपम्। योऽस्य
महा॑नर्थ उत्प॑त्स्यमा॒नो भ॒वति॑। इदं पु॒ण्यं कुरु॑ष्वेति। तमाहर॑णं
द॒द्यात्॥ ७ ॥

[२]

सा॒क॒ज्जाना॑ सं॒स॒थमा॑हुरेक॒जम्। षडु॑द्य॒मा ऋष॑यो दे॒वजा॑
इति॑। तेषा॑मि॒ष्टानि॒ विहि॑तानि धाम॒शः। स्था॒त्रे रै॒जन्ते॑ वि॒कृ॒तानि॑
रूप॑शः। को नु॑ मर्या॒ अमि॑थितः। सखा॒ सखा॑यमब्रवीत्। जहा॑को
अ॒स्मदी॑षते। यस्ति॒त्याजं॑ सखि॒विदः॑ सखा॑यम्। न तस्य॑ वा॒च्यपि॑
भा॒गो अ॑स्ति। यदी॑ शृ॒णोत्य॒लकः॑ शृ॒णोति॑॥ ८ ॥

न हि प्र॒वेद॑ सु॒कृत॑स्य पन्था॒मिति॑। ऋ॒तुर्ऋ॒तुना॑ नुद्यमानः।
वि॒न॒नादा॑भिधावः। षष्टि॑श्च त्रि॑ंश॒का व॒ल्गाः। शु॒क्लकृ॑ष्णौ च
षाष्टि॑कौ। सा॒रा॒गव॑स्त्रैर्ज॒रद॑क्षः। व॒स॒न्तो वसु॑भिः स॒ह। सं॒व॒त्सर॑स्य
सवि॒तुः। प्रै॒षकृ॑त्प्रथ॒मः स्मृ॑तः। अ॒मूना॑दय॑तेत्य॒न्यान्॥ ९ ॥

अ॒मूश्च॑ परि॒रक्ष॑तः। ए॒ता वा॒चः प्र॑युज्यन्ते। यत्रै॑तदुप॒दृश्य॑ते।
ए॒तदे॒व वि॑जानी॒यात्। प्र॒माणं॑ का॒लपर्य॑ये। वि॒शेष॑णं तु वक्ष्या॒मः।
ऋ॒तूनां॑ तन्नि॒बोध॑त। शु॒क्लवा॑सां रु॒द्रग॑णः। ग्री॒ष्मेणा॑ऽऽव॒र्तते॑ स॒ह।
नि॒जह॑न् पृथि॒वीं स॒र्वाम्॥ १० ॥

ज्यो॒तिषा॑ऽप्रति॒ख्येन॑ सः। वि॒श्वरू॒पाणि॑ वासा॒सि।

आदित्यानां निबोधता संवत्सरीणां कर्मफलम्। वर्षाभिर्ददतां
 सह। अदुःखो दुःखचक्षुरिव। तद्भाऽऽपीत इव दृश्यते।
 शीतेनाव्यथयन्निव। रुरुदक्ष इव दृश्यते। ह्लादयते ज्वलंतश्चैव।
 शाम्यतश्चास्य चक्षुषी। या वै प्रजा भ्रंश्यन्ते। संवत्सरात्ता
 भ्रंश्यन्ते। याः प्रतितिष्ठन्ति। संवत्सरे ताः प्रतितिष्ठन्ति। वर्षाभ्यं
 इत्यर्थः॥११॥

[३]

अक्षिदुःखोत्थितस्यैव। विप्रसन्ने कनीनिके। आङ्गे चाद्रणं
 नास्ति। ऋभूणां तन्निबोधता। कनकाभानि वासांसि। अहतानि
 निबोधता। अन्नमश्रीतं मृज्मीत। अहं वो जीवनप्रदः। एता वाचः
 प्रयुज्यन्ते। शरद्यत्रोपदृश्यते॥१२॥

अभिधून्वन्तोऽभिघ्नन्त इव। वातवन्तो मरुद्गणाः। अमुतो
 जेतुमिषुमुखमिव। सन्नद्धाः सह ददृशे ह। अपध्वस्तैर्वस्तिवर्णैरिव।
 विशिखासः कपर्दिनः। अक्रुद्धस्य योत्स्यमानस्य। क्रुद्धस्यैव
 लोहिनी। हेमतश्चक्षुषी विद्यात्। अक्ष्णयोः क्षिपणोरिव॥१३॥

दुर्भिक्षं देवलोकेषु। मनूनामुदकं गृहे। एता वाचः प्रवदन्तीः।
 वैद्युतो यान्ति शैशिरीः। ता अग्निः पवमना अन्वैक्षत। इह
 जीविकामपरिपश्यन्। तस्यैषा भवति। इहेहवः स्वतपसः। मरुतः
 सूर्यत्वचः। शर्म सप्रथा आवृणो॥१४॥

[४]

अतिताम्राणि वासांसि। अष्टिवज्रिशतघ्निं च। विश्वे देवा
विप्रहरन्ति। अग्निजिह्वा असञ्चता। नैव देवो न मर्त्यः। न राजा
वरुणो विभुः। नाग्निर्नेन्द्रो न पवमानः। मातृक्कच्चन विद्यते।
दिव्यस्यैका धनुरार्निः। पृथिव्यामपरा श्रिता॥१५॥

तस्येन्द्रो वग्निरूपेण। धनुर्ज्यामछिनत्स्वयम्। तदिन्द्रधनु-
रित्यज्यम्। अभ्रवर्णेषु चक्षते। एतदेव शंयोर्बार्हस्पत्यस्य।
एतद्रुद्रस्य धनुः। रुद्रस्य त्वेव धनुरार्निः। शिर उत्पिपेष। स
प्रवर्ग्योऽभवत्। तस्माद्यः सप्रवर्ग्येण यज्ञेन यजते। रुद्रस्य स
शिरः प्रतिदधाति। नैनं रुद्र आरुको भवति। य एवं वेद॥१६॥

[५]

अत्यूर्ध्वाक्षोऽतिरश्चात्। शिशिरः प्रदृश्यते। नैव रूपं न
वासांसि। न चक्षुः प्रतिदृश्यते। अन्योन्यं तु न हिंसातः।
सतस्तद्देवलक्षणम्। लोहितोऽक्षिण शारशीर्ष्णिः। सूर्यस्योदयनं
प्रति। त्वं करोषि न्यञ्जलिकाम्। त्वं करोषि निजानुकाम्॥१७॥

निजानुका मे न्यञ्जलिका। अमी वाचमुपासतामिति। तस्मै
सर्व ऋतवो नमन्ते। मर्यादाकरत्वात्प्रपुरोधाम्। ब्राह्मणं आप्नोति।
य एवं वेद। स खलु संवत्सर एतैः सेनानीभिः सह। इन्द्राय
सर्वान्कामानभिवहति। स द्रप्सः। तस्यैषा भवति॥१८॥

अवद्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठत्। इयानः कृष्णो दशभिः सहस्रैः।
आवर्तमिन्द्रः शच्या धमन्तम्। उपसृहि तं नृमणामथद्रामिति।

एतयैवेन्द्रः सलावृक्या सह। असुरान् परिवृश्चति। पृथिव्यं शुमंती।
 तामन्ववस्थितः संवत्सरो दिवं च। नैवं विदुषाऽऽचार्यान्तेवासिनौ।
 अन्योन्यस्मै द्रुह्याताम्। यो द्रुह्यति भ्रश्यते स्वर्गाल्लोकात्।
 इत्यृतुमण्डलानि। सूर्यमण्डलान्याख्यायिकाः। अत ऊर्ध्वं
 संनिर्वचनाः॥१९॥

[६]

आरोगो भ्राजः पटरः पतङ्गः। स्वर्णरो ज्योतिषिमान् विभासः।
 ते अस्मै सर्वे दिवमातपन्ति। ऊर्जं दुहाना अनपस्फुरन्त इति।
 कश्यपोऽष्टमः। स महामेरुं न जहाति। तस्यैषा भवति। यत्ते शिल्पं
 कश्यप रोचनावत्। इन्द्रियावत्पुष्कलं चित्रमानु। यस्मिन्सूर्या
 अर्पिताः सप्त साकम्॥२०॥

तस्मिन् राजानमधिविश्रयेममिति। ते अस्मै सर्वे कश्यपाज्यो-
 तिलभन्ते। तान्सोमः कश्यपादधिनिर्धमति। भस्ताकर्मकृदिवैवम्।
 प्राणो जीवानीन्द्रियजीवानि। सप्त शीर्षण्याः प्राणाः। सूर्या
 इत्याचार्याः। अपश्यमहमेतान्सप्त सूर्यानि। पञ्चकर्णो
 वात्स्यायनः। सप्तकर्णश्च प्लाक्षिः॥२१॥

आनुश्रविक एव नौ कश्यप इति। उभौ वेदयिते।
 न हि शेकुमिव महामेरुं गन्तुम्। अपश्यमहमेत्सूर्यमण्डलं
 परिवर्तमानम्। गार्ग्यः प्राणत्रातः। गच्छन्त महामेरुम्। एकं

चाजुह॒तम्। भ्राज॑प॒टर॒पत॑ङ्गा नि॒हने। तिष्ठ॑न्ना॒तप॑न्ति। तस्मा॑दि॒ह
त॒त्रित॑पाः॥२२॥

अ॒मुत्रे॒तरे। तस्मा॑दि॒हात॑त्रि॒तपाः। तेषा॑मेषा॒ भव॑ति। स॒प्त सूर्या॑
दि॒वम॒नुप्र॑वि॒ष्टाः। तान॒न्वेति॑ प॒थिभि॑र्दक्षि॒णावा॑न्। ते अ॒स्मै सर्वे॑
घृ॒तमा॑त॒पन्ति। ऊ॒र्जं दु॒हाना॑ अन॒पस्फुर॑न्त इति। स॒प्त त्वि॑जः सूर्या॑
इ॒त्याचा॑र्याः। तेषा॑मेषा॒ भव॑ति। स॒प्त दि॒शो ना॑ना॒सूर्याः॥२३॥

स॒प्त हो॒ता॒र ऋ॒त्विजः॑। दे॒वा आ॑दि॒त्या ये स॒प्त। तेभिः॑ सो॒माभी
र॒क्षेण॑ इति। तद॑प्या॒म्नायः॑। दिग्भ्राज॑ ऋ॒तून् करो॑ति। ए॒तयै॒वावृ॑ता
स॒हस्र॑सूर्य॒ताया॑ इति वै॒शम्पा॒यनः॑। तस्यै॒षा भव॑ति। यद्वा॒व इन्द्र॑
ते श॒त५ श॒तं भू॑मीः। उ॒तस्युः॑। न॒त्वा व॒ज्रिन्त्स॒हस्र॑५ सूर्याः॥२४॥

अ॒नु न जा॑तमष्ट॒ रोद॑सी इति। ना॒नालि॑ङ्ग॒त्वादृ॒तूनां॑
ना॒ना॒सूर्य॑त्वम्। अष्टौ तु व्य॒वसि॑ता इति। सूर्य॑मण्ड॒लान्य॑ष्टा॒त
ऊ॒र्ध्वम्। तेषा॑मेषा॒ भव॑ति। चि॒त्रं दे॒वाना॑मु॒दगा॑दनी॒कम्। चक्षु॑र्मि॒त्रस्य॑
व॒रुण॑स्या॒ग्नेः। आ॒ऽप्रा द्या॒वापृ॑थि॒वी अ॒न्तरि॑क्षम्। सूर्य॑ आ॒त्मा
जग॑तस्त॒स्थुष॑श्चेति॥२५॥

[७]

क्वे॒दम॑भ्रं नि॒विश॑ते। क्वाय॑५ सं॒वत्स॒रो मि॑थः। क्वाहः॑ के॒यं दे॒व
रा॒त्री। क्व मा॑सा ऋ॒तवः॑ श्रि॒ताः। अ॒र्धमा॑सा॒ मुहूर्ताः॑। नि॒मेषा॑स्तु॒टिभिः॑
स॒ह। क्वे॒मा आ॒पो नि॑वि॒शन्ते। य॒दीतो॑ यान्ति॒ सम्प्र॑ति। का॒ला अ॒प्सु
नि॑वि॒शन्ते। आ॒पः सूर्य॑ स॒माहि॑ताः॥२६॥

अभ्राण्यपः प्रपद्यन्ते। विद्युत्सूर्ये समाहिता। अनवर्णे इमे भूमी।
इयं चाऽसौ च रोदसी। किंस्विदत्रान्तरा भूतम्। येनेमे विधृते
उभे। विष्णुना विधृते भूमी। इति वंत्सस्य वेदना। इरावती धेनुमती
हि भूतम्। सूयवसिनी मनुषे दशस्ये॥२७॥

व्यष्टभ्राद्रोदसी विष्णवेते। दाधर्थ पृथिवीमभितो मयूखैः। किं
तद्विष्णोर्बलमाहुः। का दीप्तिः किं परायणम्। एको यद्धारयद्देवः।
रेजती रोदसी उभे। वाताद्विष्णोर्बलमाहुः। अक्षरादीप्तिरुच्यते।
त्रिपदाद्धारयद्देवः। यद्विष्णोरेकमुत्तमम्॥२८॥

अग्नयो वायवश्चैव। एतदस्य परायणम्। पृच्छामि त्वा परं
मृत्युम्। अवमं मध्यमञ्चतुम्। लोकं च पुण्यपापानाम्। एतत्पृच्छामि
सम्प्रति। अमुमाहुः परं मृत्युम्। पवमानं तु मध्यमम्। अग्निरेवावमो
मृत्युः। चन्द्रमाश्चतुरुच्यते॥२९॥

अनाभोगाः परं मृत्युम्। पापाः संयन्ति सर्वदा। आभोगास्त्वेवं
संयन्ति। यत्र पुण्यकृतो जनाः। ततो मध्यममायन्ति। चतुमग्निं च
सम्प्रति। पृच्छामि त्वा पापकृतः। यत्र यातयते यमः। त्वं नस्तद्वह्नन्
प्रब्रूहि। यदि वैत्थाऽसतो गृहान्॥३०॥

कश्यपादुदिताः सूर्याः। पापान्निर्घ्नन्ति सर्वदा। रोदस्योन्तर्दे-
शेषु। तत्र न्यस्यन्ते वासवैः। तेऽशरीराः प्रपद्यन्ते। यथाऽपुण्यस्य

कर्मणः। अपाण्यपादकेशासः। तत्र तैऽयोनिजा जनाः। मृत्वा
पुनर्मृत्युमापद्यन्ते। अद्यमानाः स्वकर्मभिः॥३१॥

आशातिकाः क्रिमय इव। ततः पूयन्ते वासवैः। अपैतं मृत्युं
जयति। य एवं वेद। स खल्वैवं विद्वाह्मणः। दीर्घश्रुत्तमो भवति।
कश्यपस्यातिथिः सिद्धगमनः सिद्धगमनः। तस्यैषा भवति।
आयस्मिन्त्सप्त वासवाः। रोहन्ति पूर्या रुहः॥३२॥

ऋषिर्ह दीर्घश्रुत्तमः। इन्द्रस्य घर्मो अतिथिरिति।
कश्यपः पश्यको भवति। यत्सर्वं परिपश्यतीति सौक्ष्म्यात्।
अथाग्नेरष्टपुरुषस्य। तस्यैषा भवति। अग्ने नयं सुपथा राये
अस्मान्। विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्। युयोध्यस्मञ्जुहुराणमेनः।
भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेमेति॥३३॥

[८]

अग्निश्च जातवेदाश्च। सहोजा अजिराप्रभुः। वैश्वानरो
नर्यापाश्च। पङ्क्तिराधाश्च सप्तमः। विसर्पेवाष्टमोऽग्नीनाम्। एतेऽष्टौ
वसवः, क्षिता इति। यथर्त्वेवाग्नेरर्चिर्वर्णविशेषाः। नीलार्चिश्च
पीतार्चिश्चेति। अथ वायोरेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य।
प्रभ्राजमाना व्यवदाताः॥३४॥

याश्च वासुकिवैद्युताः। रजताः परुषाः श्यामाः। कपिला
अतिलोहिताः। ऊर्ध्वा अवपतन्ताश्च। वैद्युत इत्येकादश। नैनं

वैद्युतो॑ हि॒न॒स्ति। य ए॒वं वे॒द। स हो॒वाच॑ व्या॒सः पा॑रा॒श॒र्यः।
विद्यु॒द्वध॑मे॒वाहं॑ मृ॒त्युमै॑च्छ॒मि॒ति। न त्वका॑म॒ः ह॒न्ति॥३५॥

य ए॒वं वे॒द। अथ॑ ग॒न्ध॒र्वग॑णाः। स्वा॒न॒भ्रा॒ट्। अ॒ङ्घ्रा॑रि॒र्ब॒म्भारिः॑।
ह॒स्तः सु॑ह॒स्तः। कृ॒शा॒नु॒र्वि॒श्वाव॑सुः। मूर्ध॒न्वा॒न्ध॒सूर्य॑व॒र्चाः।
कृ॒तिरि॒त्येका॑द॒श ग॑न्ध॒र्वग॑णाः। दे॒वाश्च॑ म॒हादे॒वाः। र॒श्मय॑श्च
दे॒वा गर॑गिरः॥३६॥

नैनं॑ ग॒रो हि॒न॒स्ति। य ए॒वं वे॒द। गो॒री मि॑मा॒य स॒लि॒लानि॑
तक्ष॑ती। ए॒क॒पदी॑ द्वि॒पदी॑ सा च॒तु॒ष्पदी॑। अ॒ष्टा॒पदी॑ न॒व॒पदी॑
ब॒भूवु॑षी॑। स॒हस्रा॑क्ष॒रा पर॑मे व्यो॒म॒न्नि॒ति। वा॒चो॑ वि॒शे॒षण॑म्। अथ॑
नि॒गद॑व्याख्या॒ताः। तान॑नु॒क्रमि॑ष्या॒मः। व॒रा॒हवः॑ स्व॒त॒प॒सः॥३७॥

वि॒द्युन्म॑ह॒सो धू॑प॒यः। श्वा॒प॒यो गृ॑हमे॒धांश्चे॒त्ये॒ते। ये॒
चे॒मेऽशि॑मि॒वि॒द्विषः॑। पर्ज॑न्याः स॒प्त पृ॑थि॒वीम॑भि॒व॑र्ष॒न्ति।
वृ॒ष्टि॑भि॒रि॒ति। ए॒तयै॑व वि॒भक्ति॑वि॒परी॑ताः। स॒प्तभि॑र्वा तै॒रुदी॑रिताः।
अ॒मूँल्लो॑का॒नभि॑व॑र्ष॒न्ति। तेषा॑मे॒षा भ॑व॒ति। स॒मा॒नमे॒तदु॑द॒कम्॥३८॥

उ॒च्चै॒त्य॑व॒चाह॑भिः। भूमिं॑ पर्ज॑न्या जि॒न्व॑न्ति। दि॒वं जि॒न्व॒न्त्य॒ग्र॒य
इ॒ति। यद॑क्ष॒रं भू॒तकृ॑तम्। वि॒श्वे दे॒वा उ॒पा॑स॒ते। म॒ह॒र्षि॑म॒स्य
गो॒प्तार॑म्। ज॒मद॑ग्नि॒मकु॑र्व॒त। ज॒मद॑ग्निरा॒प्या॑य॒ते। छ॒न्दो॑भिश्च॒तुरु॑त्त॒रैः।
रा॒ज्ञः सोम॑स्य तृ॒प्तासः॑॥३९॥

ब्र॒ह्म॑णा वी॒र्या॑व॒ता। शि॒वा नः॑ प्र॒दि॒शो दि॑शः। तच्छुं॑
यो॒रावृ॑णीमहे। गा॒तुं य॒ज्ञाय॑। गा॒तुं य॒ज्ञप॑तये। दै॒वीः स्व॒स्ति॒रस्तु॑

नः। स्वस्ति॑र्मानु॑षेभ्यः। ऊ॒र्ध्वं जि॑गातु भेष॒जम्। शं नो॑ अस्तु
द्वि॒पदे॑। शं चतु॑ष्पदे। सोमपा (३) असोमपा (३) इति
निगद॑व्याख्या॒ताः॥४०॥

[९]

स॒हस्र॑वृ॒दि॒यं भू॑मिः। प॒रं व्यो॑म स॒हस्र॑वृत्। अ॒श्विना॑
भुज्यु॑नास॒त्या। वि॒श्वस्य॑ जग॒तस्प॑ती। जा॒या भू॑मिः प॑तिव्यो॒म।
मि॒थुन॑न्ता अ॒तुर्य॑थुः। पु॒त्रो बृ॒हस्प॑ती रु॒द्रः। स॒रमा॑ इति॑ स्त्रीपु॒मम्।
शु॒क्रं वा॑म॒न्यद्य॑ज॒तं वा॑म॒न्यत्। वि॒षु॒रूपे॑ अ॒ह॒नी द्यौ॑रिव स्थः॥४१॥

वि॒श्वा हि मा॒या अव॑थः स्वधाव॒न्तौ। भ॒द्रा वा॑ पू॒षणा॑वि॒ह
रा॒तिर॑स्तु। वासा॑त्यौ चि॒त्रौ जग॑तो नि॒धानौ। द्यावा॑भूमी च॒रथः॑
स॒९ सखा॑यौ। ताव॑श्विना॑ रा॒सभा॑श्वा ह॒वं मे। शु॒भस्प॑ती
आ॒गत॑९ सूर्य॑या स॒ह। त्यु॒ग्रो॒ह भु॒ज्युम॑श्वि॒नोद॑मे॒घे। र॒यिं
न कश्चि॑न्म॒मृवां (२) अवा॑हाः। तमू॑ह॒थुनो॑भि॒रात्म॑न्वती॒भिः।
अ॒न्तरि॑क्ष॒प्रुङ्गि॑रपो॒दका॑भिः॥४२॥

ति॒स्रः, क्षप॑स्त्रि॒हाति॑व्रज॒द्भिः। नास॑त्या भु॒ज्युमू॑हथुः प॒तङ्गैः॑।
स॒मु॒द्रस्य॑ ध॒न्व॒न्ना॒र्द्रस्य॑ पा॒रे। त्रि॒भीर॑थैः श॒तप॑द्भिः षड॑श्वैः।
स॒वि॒तारं॑ वि॒त॒न्वन्त॑म्। अ॒नु॒ब॒ध्राति॑ शा॒म्बरः॑। आप॑पूर॒षम्बर॑श्चै॒व।
स॒वि॒तारे॑प॒सोऽभव॑त्। त्य॑९ सु॒तृप्तं॑ वि॒दित्वै॑व। ब॒हुसो॑म गि॒रं
व॑शी॥४३॥

अन्वेति तुग्रो वक्रियान्तम्। आयसूयान्त्सोमंतृप्सुषु। स
सङ्ग्रामस्तमोद्योऽत्योतः। वाचो गाः पिपाति तत्। स तद्गोभिः
स्तवाऽत्येत्यन्ये। रक्षसानन्विताश्च ये। अन्वेति परिवृत्याऽस्तः।
एवमेतौ स्थो अश्विना। ते एते द्युः पृथिव्योः। अहरहर्गर्भं
दधाथे॥४४॥

तयोरेतौ वृथ्सावंहोरात्रे। पृथिव्या अहः। दिवो रात्रिः।
ता अविंसृष्टौ। दम्पती एव भवतः। तयोरेतौ वृथ्सौ।
अग्निश्चाऽऽदित्यश्च। रात्रेर्वृथ्सः। श्वेत आदित्यः। अहोऽग्निः॥४५॥

ताम्रो अरुणः। ता अविंसृष्टौ। दम्पती एव भवतः। तयोरेतौ
वृथ्सौ। वृत्रश्च वैद्युतश्च। अग्नेर्वृत्रः। वैद्युत आदित्यस्य। ता
अविंसृष्टौ। दम्पती एव भवतः। तयोरेतौ वृथ्सौ॥४६॥

उष्मा च नीहारश्च। वृत्रस्योष्मा। वैद्युतस्य नीहारः। तौ तावेव
प्रतिपद्येते। सेयं रात्रीं गर्भिणीं पुत्रेण संवसति। तस्या वा
एतदुल्बणम्। यद्रात्रौ रश्मयः। यथा गोर्गर्भिण्या उल्बणम्।
एवमेतस्या उल्बणम्। प्रजयिष्णुः प्रजया च पशुभिश्च भवति।
य एवं वेद। एतमुद्यन्तमपियन्तं चेति। आदित्यः पुण्यस्य वृथ्सः।
अथ पवित्राङ्गिरसः॥४७॥

[१०]

पवित्रवन्तः परिवाजमासते। पितृषां प्रत्नो अभिरक्षति व्रतम्।

म॒हः स॑मु॒द्रं वरु॑णस्तिरोद॑धे। धीरा॑ इच्छेकु॒र्धरु॑णेष्वार॒भम्। प॒वित्रं ते॑
 वि॒त॒तुं ब्र॒ह्म॑ण॒स्पते॑। प्रभु॒र्गात्रा॑णि॒ पर्ये॑षिवि॒श्वतः॑। अत॑प्ततनू॒र्न तदा॑मो
 अ॑श्रुते। शृ॒तासु॒ इद्व॑हन्त॒स्तथ्स॑मा॒शत॑। ब्र॒ह्मा दे॒वाना॑म्। अस॑तः स॒द्ये
 तत॑क्षुः॥४८॥

ऋष॑यः स॒प्तात्रि॑श्च॒ यत्। सर्वे॑ऽत्रयो अ॒गस्त्य॑श्च। नक्ष॑त्रैः
 शङ्कु॑तोऽवसन्। अथ॑ सवितुः श्यावाश्च॒स्याऽव॑र्तिकामस्य। अ॒मी
 य ऋ॒क्षा नि॒हिता॑स उ॒च्चा। नक्तं॑ ददृ॒श्रे कु॒हचि॑द्वि॒वैयुः॑। अद॑ब्धानि
 वरु॑णस्य व्र॒तानि॑। वि॒चाक॑श॒च्चन्द्र॑मा॒ नक्ष॑त्रमेति। तथ्स॑वि॒तुर्वरे॑ण्यम्।
 भर्गो॑ दे॒वस्य॑ धीमहि॥४९॥

धि॒यो यो नः॑ प्रचो॒दया॑त्। तथ्स॑वि॒तुर्वृ॑णीमहे। व॒यं दे॒वस्य॑
 भो॒ज॒नम्। श्रेष्ठ॑ सर्व॒धात॑मम्। तुरं॑ भर्ग॒स्य धी॑महि। अपा॑ंगू॒हत॑
 सवि॒ता तृ॒भीन्। सर्वा॑न्दि॒वो अ॒न्य॑सः। नक्तं॑ ता॒न्य॑भवन्दृ॒शे।
 अ॒स्थ्य॒स्था सम्भ॑विष्यामः। नाम॒ नामै॒व ना॒म मै॑॥५०॥

नपु॒॑ंसकं॒ पुमा॒॑श्च्यस्मि॑। स्थाव॑रोऽस्म्यथ॒ जङ्ग॑मः।
 य॒जेऽय॑क्षि॒ यष्टा॑हे च। मया॑ भू॒तान्य॑यक्षत। प॒शवो॑ मम॒ भूता॑नि।
 अनू॑बन्ध्योऽस्म्य॒हं वि॒भुः। स्त्रियः॑ स॒तीः। ता उ॑मे पु॒ंस आ॑हुः।
 पश्य॑दक्ष॒ण्वान्न॑विचे॒तद॒न्यः। क॒विर्यः॑ पु॒त्रः स इ॒मा चि॑केत॥५१॥

यस्ता॑ वि॒जाना॑थ्स॒वितुः॑ पि॒तास॑त्। अ॒न्यो म॒णिम॑विन्दत्।
 तम॑नङ्गुलि॒राव॑यत्। अ॒ग्नीवः॑ प्रत्य॑मुश्चत्। तम॑जि॒ह्वा अ॒सश्च॑त्।

ऊर्ध्वमूलमवाक्छाखम्। वृक्षं यो वेद सम्प्रति। न स जातु जनः
श्रद्दध्यात्। मृत्युर्मा मारयादितिः। हसितं रुदितं गीतम्॥५२॥

वीणापणवलासितम्। मृतं जीवं च यत्किञ्चित्। अङ्गानि स्वेव
विद्धि तत्। अतृष्यं स्तृष्यध्यायत्। अस्माज्जाता मे मिथू चरन्।
पुत्रो निर्ऋत्या वैदेहः। अचेता यश्च चेतनः। स तं मणिमविन्दत्।
सोऽनङ्गुलिरावयत्। सोऽग्रीवः प्रत्यमुञ्चत्॥५३॥

सोऽजिह्वो असञ्चत। नैतमृषिं विदित्वा नगरं प्रविशेत्। यदि
प्रविशेत्। मिथौ चरित्वा प्रविशेत्। तथ्सम्भवंस्य व्रतम्। आतमग्रे
रथं तिष्ठ। एकांशमेकयोजनम्। एकचक्रमेकधुरम्। वातध्राजिगतिं
विभो। न रिष्यति न व्यथते॥५४॥

नास्याक्षो यातु सञ्जति। यच्छ्वेतांन् रोहितांश्चाग्नेः। रथे
युक्ताऽधितिष्ठति। एकया च दशभिश्च स्वभूते। द्वाभ्यामिष्टये
विंशत्या च। तिसृभिश्च वहसे त्रिंशता च। नियुद्विर्वायविह तां
विमुञ्च॥५५॥

[११]

आतनुष्व प्रतनुष्व। उद्धमाऽऽधमं सन्धम। आदित्ये
चन्द्रवर्णानाम्। गर्भमार्धेहि यः पुमान्। इतः सिक्तं सूर्यगतम्।
चन्द्रमसे रसं कृधि। वारादं जनयाग्रेऽग्निम्। य एको रुद्र उच्यते।
असङ्ख्याताः सहस्राणि। स्मर्यते न च दृश्यते॥५६॥

ए॒वमे॒तं नि॒बोध॑त। आ॒म॒न्द्रैरि॒न्द्र ह॑रि॒भिः। या॒हि म॒यूर॑रोम॒भिः।
मा त्वा के॒चिन्नि॒येमु॒रि॒न्न पा॑शि॒नः। द॒ध॒न्वे॒व ता॑ इ॒हि। मा म॒न्द्रैरि॒न्द्र
ह॑रि॒भिः। या॒मि म॒यूर॑रोम॒भिः। मा मा के॒चिन्नि॒येमु॒रि॒न्न पा॑शि॒नः।
नि॒ध॒न्वे॒व तां (२) इ॒मि। अ॒णुभि॑श्च म॒हद्भि॑श्च॥५७॥

नि॒घृ॒ष्वैर॒समा॑यु॒तैः। का॒लैर्ह॑रि॒त्वंमा॑प॒त्रैः। इ॒न्द्राऽऽया॑हि
स॒हस्र॑युक्। अ॒ग्निर्वि॒भ्राष्टि॑व॒सनः॑। वा॒युः श्वे॑त॒सिक॑द्रु॒कः। सं॒व॒त्स॒रो
वि॒षू॒वर्णैः॑। नि॒त्या॒स्तेऽनु॑च॒रास्त॒व। सु॒ब्रह्म॑ण्यो॒ः सु॒ब्रह्म॑ण्यो॒ः
सु॒ब्रह्म॑ण्यो॒म्। इ॒न्द्राऽऽग॑च्छ ह॒रि॒व आ॑गच्छ म॑धाति॒थेः। मे॒ष
वृ॒षण॑श्च॒स्य मे॒ने॥५८॥

गौ॒रा॒व॒स्क॒न्दि॒न्नह॑ल्या॒यै जा॒रा। कौ॒शि॒क॒ब्रा॒ह्म॒ण गौ॑तम॒ब्रुवा॑ण।
अ॒रु॒णाश्वा॑ इ॒हाग॑ताः। व॒स॒वः पृ॒थि॒वि॒क्षि॑तः। अ॒ष्टौदि॒ग्वा॒स॒सोऽग्न॑यः।
अ॒ग्निश्च॑ जा॒तवे॑दा॒श्चेत्ये॑ते। ता॒म्राश्वा॑स्ता॒म्रर॑थाः। ता॒म्रव॑र्णास्तथा॒-
ऽसि॑ताः। द॒ण्ड॒ह॒स्ताः॑ खाद॒ग्द॒तः। इ॒तो रु॒द्राः॑ प॒राङ्ग॑ताः॥५९॥

उ॒क्तः॑ स्था॒नं प्र॑मा॒णं च॑ पु॒र इ॒त। बृ॒ह॒स्प॒ति॑श्च स॒वि॒ता
च॑। वि॒श्वरू॑पैरि॒हाऽऽग॑ताम्। रथे॑नोद॒क॒व॒र्त्म॑ना। अ॒प्सुषा॑ इति॒
तद्व॑योः। उ॒क्तो वे॒षो वा॒सा॒सि च॑। का॒ला॒व॒य॒वा॒नामि॑तः प्रती॒च्या।
वा॒सा॒त्या इ॒त्य॒श्वि॒नोः। कोऽन्त॑रि॒क्षे श॒ब्दं क॑रोतीति। वा॒सि॒ष्ठो
रौ॒हि॒णो मी॒मा॒सां च॑क्रे। तस्यै॒षा भ॑वति। वा॒श्रे॒वं वि॒द्युदि॑ति।
ब्र॒ह्म॒ण उ॒द॒र॒ण॒म॒सि। ब्र॒ह्म॒ण उ॒दी॒र॒ण॒म॒सि। ब्र॒ह्म॒ण आ॒स्तर॑ण॒म॒सि।
ब्र॒ह्म॒ण उ॒प॒स्तर॑ण॒म॒सि॥६०॥

[१२]

[अपक्रामत गर्भिण्यः]

अष्टयोनीमष्टपुत्राम्। अष्टपत्नीमिमां महीम्। अहं वेद
न मे मृत्युः। न चामृत्युरघाऽऽहरत्। अष्टयोन्यष्टपुत्रम्।
अष्टपदिदमन्तरिक्षम्। अहं वेद न मे मृत्युः। न चामृत्युरघाऽऽहरत्।
अष्टयोनीमष्टपुत्राम्। अष्टपत्नीममूं दिवम्॥६१॥

अहं वेद न मे मृत्युः। न चामृत्युरघाऽऽहरत्। सुत्रामाणं महीमू
षु। अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षम्। अदितिर्माता स पिता स पुत्रः।
विश्वे देवा अदितिः पञ्चजनाः। अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम्।
अष्टौ पुत्रासो अदितेः। ये जातास्तन्वः परि देवां (२)
उपप्रैत्सप्तभिः॥६२॥

परा मार्ताण्डमास्यत्। सप्तभिः पुत्रैरदितिः। उपप्रैत्पूव्यं युगम्।
प्रजायै मृत्यवे तत्। परा मार्ताण्डमाभरदिति। ताननुक्रमिष्यामः।
मित्रश्च वरुणश्च। धाता चार्यमा च। अशश्च भगश्च। इन्द्रश्च
विवस्वाश्चेत्येते। हिरण्यगर्भो हंसः शुचिषत्। ब्रह्मजज्ञानं
तदित्पदमिति। गर्भः प्राजापत्यः। अथ पुरुषः सप्त पुरुषः॥६३॥

[यथास्थानं गर्भिण्यः]

[१३]

योऽसौ तपन्नुदेति। स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायोदेति।

मा मै॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शूनाम्। मा मम॑ प्रा॒णाना॒दायोद॑गाः। अ॒सौ यो॑ऽस्त॒मेति॑। स सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णाना॒दाया॒ऽस्तमेति॑। मा मै॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शूनाम्। मा मम॑ प्रा॒णाना॒दाया॒ऽस्तङ्गाः। अ॒सौ य आ॒पूर्य॑ति। स सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैरा॒पूर्य॑ति॥६४॥

मा मै॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शूनाम्। मा मम॑ प्रा॒णैरा॒पूरि॑ष्ठाः। अ॒सौ यो॑ऽप॒क्षीय॑ति। स सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैरप॑क्षीयति। मा मै॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शूनाम्। मा मम॑ प्रा॒णैरप॑क्षेष्ठाः। अ॒मूनि॑ नक्ष॒त्राणि॑। सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैरप॑प्रस॒र्पन्ति॒ चोत्स॑र्पन्ति च। मा मै॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शूनाम्। मा मम॑ प्रा॒णैरप॑प्रसृप॒त॒ मोत्स॑प॒त॥६५॥

इ॒मे मासा॑श्चार्धमा॒साश्च॑। सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैरप॑प्रस॒र्पन्ति॒ चोत्स॑र्पन्ति च। मा मै॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शूनाम्। मा मम॑ प्रा॒णैरप॑प्रसृप॒त॒ मोत्स॑प॒त। इ॒म ऋ॒तवः॑। सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैरप॑प्रस॒र्पन्ति॒ चोत्स॑र्पन्ति च। मा मै॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शूनाम्। मा मम॑ प्रा॒णैरप॑प्रसृप॒त॒ मोत्स॑प॒त। अ॒य॑ सं॒वत्स॑रः। सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैरप॑प्रस॒र्पति॒ चोत्स॑र्पति च॥६६॥

मा मै॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शूनाम्। मा मम॑ प्रा॒णैरप॑प्रसृप॒त॒ मोत्स॑प॒त। इ॒दम॑हः। सर्वे॑षां भू॒तानां॑ प्रा॒णैरप॑प्रस॒र्पति॒ चोत्स॑र्पति च। मा मै॑ प्र॒जाया॒ मा प॑शूनाम्। मा मम॑ प्रा॒णैरप॑प्रसृप॒त॒ मोत्स॑प॒त। इ॒य॑ रा॒त्रिः।

सर्वेषां भूतानां प्राणैरपंप्रसर्पति चोत्सर्पति च। मा मै प्रजाया मा
पशूनाम्। मा मम प्राणैरपंप्रसृप मोत्सृप। ॐ भूर्भुवः स्वः। एतद्वो
मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम्॥६७॥

[१४]

अथाऽऽदित्यस्याष्टपुरुषस्य। वसूनामादित्यानां स्थाने
स्वतेजसा भानि। रुद्राणामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि।
आदित्यानामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि। सतां
सत्यानाम्। आदित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि। अभिधून्वता-
मभिघ्नताम्। वातवतां मरुताम्। आदित्यानां स्थाने स्वतेजसा
भानि। ऋभूणामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि। विश्वेषां
देवानाम्। आदित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि। संवत्सरस्य
सवितुः। आदित्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः।
रश्मयो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम्॥६८॥

[१५]

आरोगस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। भ्राजस्य स्थाने स्वतेजसा
भानि। पटरस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। पतङ्गस्य स्थाने स्वतेजसा
भानि। स्वर्णरस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। ज्योतिषीमतस्य स्थाने
स्वतेजसा भानि। विभासस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। कश्यपस्य
स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। आपो वो मिथुनं मा
नो मिथुनं रीद्वम्॥६९॥

[१६]

अथ वायोरेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य। प्रभ्राजमानानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। व्यवदातानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। वासुकिवैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। रजतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। परुषाणां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। श्यामानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। कपिलानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। अतिलोहितानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। ऊर्ध्वानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि॥७०॥

अवपतन्तानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। वैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। प्रभ्राजमानीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। व्यवदातीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। वासुकिवैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। रजतानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। परुषाणां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। श्यामानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। कपिलानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। अतिलोहितीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। ऊर्ध्वानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। अवपतन्तीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। वैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। रूपाणि वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम्॥७१॥

[१७]

अथाग्नेरष्टपुरुषस्य। अग्नेः पूर्वदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। जातवेदस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। सहोजसो दक्षिणदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। अजिराप्रभव उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। वैश्वानरस्यापरदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। नर्यापस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। पङ्क्तिराधस उदग्दिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। विसर्पिण उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। दिशो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम्॥७२॥

[१८]

दक्षिणपूर्वस्यां दिशि विसर्पी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। दक्षिणापरस्यां दिश्यविसर्पी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। उत्तरपूर्वस्यां दिशि विषादी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। उत्तरापरस्यां दिश्यविषादी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। आ यस्मिन्त्सप्त वासवा इन्द्रियाणि शतक्रतवित्येते॥७३॥

[१९]

इन्द्रघोषा वो वसुभिः पुरस्तादुपदधताम्। मनोजवसो वः पितृभिर्दक्षिणत उपदधताम्। प्रचेता वो रुद्रैः पश्चादुपदधताम्। विश्वकर्मा व आदित्यैरुत्तरत उपदधताम्। त्वष्टा वो रूपाैरुपरिष्ठादुपदधताम्। संज्ञानं वः पश्चादिति। आदित्यः

सर्वोऽग्निः पृथिव्याम् वायुरन्तरिक्षे। सूर्यो दिवि। चन्द्रमा दिक्षु।
नक्षत्राणि स्वलोके। एवा ह्येवा। एवा ह्यग्ने। एवा हि वायो। एवा
हीन्द्र। एवा हि पूषन्। एवा हि देवाः॥७४॥

[२०]

आपमापामपः सर्वाः। अस्मादस्मादितोऽमुतः। अग्निर्वायुश्च
सूर्यश्च। सह संश्चस्करद्धिया। वाय्वश्चा रश्मिपतयः। मरीच्यात्मानो
अद्रुहः। देवीर्भुवनसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुत। महानाम्रीर्महामानाः।
महसो महसुः स्वः॥७५॥

देवीः पर्जन्यसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुत। अपाश्र्युष्णिमपा
रक्षः। अपाश्र्युष्णिमपा रघम्। अपाघ्नमपंचावर्तिम्। अपदेवीरितो
हित। वज्रं देवीरजीताश्च। भुवनं देवसूवरीः। आदित्यानदितिं
देवीम्। योनिनोर्ध्वमुदीषत॥७६॥

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ संस्तनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति
न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो
अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु। केतवो अरुणासश्च।
ऋषयो वातरशनाः। प्रतिष्ठाꣳ शतधा हि। समाहितासो
सहस्रधायसम्। शिवा नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः।
सुमृडीका सरस्वति। मा ते व्योम सन्दृशि॥७७॥

[२१]

योऽपां पुष्पं वेद। पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति। चन्द्रमा वा अपां पुष्पम्। पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति। य एवं वेद। योऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। अग्निर्वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। योऽग्रेरायतनं वेद॥७८॥

आयतनवान् भवति। आपो वा अग्रेरायतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेद। योऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। वायुर्वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यो वायोरायतनं वेद। आयतनवान् भवति॥७९॥

आपो वै वायोरायतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेद। योऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। असौ वै तपन्नपामायतनम्। आयतनवान् भवति। योऽमुष्य तपत आयतनं वेद। आयतनवान् भवति। आपो वा अमुष्य तपत आयतनम्॥८०॥

आयतनवान् भवति। य एवं वेद। योऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। चन्द्रमा वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यश्चन्द्रमस आयतनं वेद। आयतनवान् भवति। आपो वै चन्द्रमस आयतनम्। आयतनवान् भवति॥८१॥

य एवं वेद। योऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। नक्षत्राणि वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यो

नक्षत्राणामायतनं वेदं। आयतनवान् भवति। आपो वै नक्षत्राणामायतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेद॥८२॥

योऽपामायतनं वेदं। आयतनवान् भवति। पर्जन्यो वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यः पर्जन्यस्याऽऽयतनं वेदं। आयतनवान् भवति। आपो वै पर्जन्यस्याऽऽयतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेदं। योऽपामायतनं वेदं॥८३॥

आयतनवान् भवति। संवत्सरो वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यः संवत्सरस्याऽऽयतनं वेदं। आयतनवान् भवति। आपो वै संवत्सरस्याऽऽयतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेदं। योऽप्सु नावं प्रतिष्ठितां वेदं। प्रत्येव तिष्ठति॥८४॥

इमे वै लोका अप्सु प्रतिष्ठिताः। तदेषाऽभ्यनूक्ता। अपां रसमुदयं सन्। सूर्ये शुक्रं समाभृतम्। अपां रसस्य यो रसः। तं वो गृह्णाम्युत्तममिति। इमे वै लोका अपां रसः। तैऽमुष्मिन्नादित्ये समाभृताः। जानुदघ्नीमुत्तरवेदीं खात्वा। अपां पूरयित्वा गुल्फदघ्नम्॥८५॥

पुष्करपर्णैः पुष्करदण्डैः पुष्करैश्च सङ्स्तीर्य। तस्मिन्विहायसे। अग्निं प्रणीयोपसमाधाय। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। कस्मात्प्रणीतेऽयमग्निश्चीयते। साप्रणीतेऽयमप्सु ह्ययं चीयते। असौ भुवनेऽप्यनाहिताग्निरेताः। तमभित एता अबीष्टका उपदधाति। अग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासयोः। पशुबन्धे चातुर्मास्येषु॥८६॥

अथो आहुः। सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति। एतद्ध स्म वा आहुः
 शण्डिलाः। कमग्निं चिनुते। सत्रियमग्निं चिन्वानः। संवत्सरं
 प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते। सावित्रमग्निं चिन्वानः। अमुमादित्यं
 प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते॥८७॥

नाचिकेतमग्निं चिन्वानः। प्राणान्प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते।
 चातुरहोत्रियमग्निं चिन्वानः। ब्रह्मं प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते।
 वैश्वसृजमग्निं चिन्वानः। शरीरं प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते।
 उपानुवाक्यमाशुमग्निं चिन्वानः॥८८॥

इमाँल्लोकान्प्रत्यक्षेण। कमग्निं चिनुते। इममारुणकेतुकमग्निं
 चिन्वान इति। य एवासौ। इतश्चाऽमुतश्चाऽव्यतीपाती। तमिति।
 योऽग्नेर्मिथूया वेद। मिथुनवान्भवति। आपो वा अग्नेर्मिथूयाः।
 मिथुनवान्भवति। य एवं वेद॥८९॥

[२२]

आपो वा इदमांसन्धसलिलमेव। स प्रजापतिरेकः पुष्करपर्णे
 समभवत्। तस्यान्तर्मनसि कामः समवर्तत। इदं सृजेयमिति।
 तस्माद्यत्पुरुषो मनसाऽभिगच्छति। तद्वाचा वदति। तत्कर्मणा
 करोति। तदेषाऽभ्यनूक्ता। कामस्तदग्रे समवर्तताधि। मनसो रेतः
 प्रथमं यदासीत्॥९०॥

सुतो बन्धुमसति निरविन्दन्। हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषेति।

उपै॒नन्त॑दुप॑नमति। यत्का॑मो॒ भव॑ति। य ए॒वं वेद॑। स तपो॑ऽतप्यत।
स तप॑स्त॒त्त्वा। शरी॑रमधू॒नुत। तस्य॑ यन्मा॒ऽसमासी॑त्। ततो॑ऽरु॒णाः
के॒तवो॒ वात॑र॒शना॒ ऋष॑य॒ उद॑तिष्ठन्॥११॥

ये न॒खाः। ते वै॒खान॒साः। ये वा॒लाः। ते वा॒लखि॒ल्याः। यो
रसः॑। सोऽपा॑म्। अ॒न्त॒र॒तः कूर्म॑ भू॒तः सर्प॑न्तम्। तम॑ब्रवीत्। मम॒
वै॒त्वङ्मा॒ऽसा। सम॑भूत्॥१२॥

नेत्य॑ब्रवीत्। पूर्॒वमे॒वाह॑मि॒हास॑मिति॑। तत्पु॑रुषस्य पुरु॒षत्व॑म्।
स स॒हस्र॑शी॒र्षा पु॑रुषः। स॒हस्रा॒क्षः स॒हस्र॑पात्। भू॒त्वोद॑तिष्ठत्।
तम॑ब्रवीत्। त्वं वै पूर्॒वः सम॑भूः। त्वमि॒दं पूर्॒वः कुरु॑ष्वेति॑। स
इ॒त आ॒दायाऽऽपः॑॥१३॥

अ॒ञ्जलि॑ना॒ पुर॑स्ता॒दुपा॑दधात्। ए॒वाह्ये॒वेति॑। तत॑ आ॒दित्य॑
उद॑तिष्ठत्। सा प्रा॒ची दिक्। अथा॑रुणः के॒तुर्दक्षि॑णत॒ उपा॑दधात्।
ए॒वाह्य॑ग्न॒ इति॑। ततो॒ वा अ॒ग्निरुद॑तिष्ठत्। सा द॑क्षि॒णा दिक्।
अथा॑रुणः के॒तुः प॒श्चादु॑पादधात्। ए॒वा हि वा॒यो इति॑॥१४॥

ततो॑ वा॒युरुद॑तिष्ठत्। सा प्र॒तीची॑ दिक्। अथा॑रुणः के॒तुरुत्त॑रत॒ उपा॑दधात्।
ए॒वाही॒न्द्रेति॑। ततो॒ वा इन्द्र॑ उद॑तिष्ठत्। सोदी॑ची॒ दिक्।
अथा॑रुणः के॒तुर्मध्य॑ उ॒पाद॑धात्। ए॒वा हि पू॒षन्नि॑ति॑। ततो॒
वै पू॒षोद॑तिष्ठत्। से॒यं दिक्॥१५॥

अथा॑रुणः के॒तुरु॒परि॑ष्ठादु॒पाद॑धात्। ए॒वा हि दे॒वा इति॑। ततो॑

देवमनुष्याः पितरः। गन्धर्वाप्सरसश्चोदतिष्ठन्। सोर्ध्वा दिक्। या
विप्रुषो विपरापतन्। ताभ्योऽसुरा रक्षांसि पिशाचाश्चोदतिष्ठन्।
तस्मात्ते पराभवन्। विप्रुङ्क्षो हि ते समभवन्। तदेषाऽभ्यनूक्ता॥१६॥

आपो ह यद्वृहतीर्गर्भमायन्। दक्षं दधाना जनयन्तीः
स्वयम्भुम्। तत इमेध्यसृज्यन्त सर्गाः। अद्ध्यो वा इदं
समभूत्। तस्मादिदं सर्वं ब्रह्म स्वयम्भ्विति। तस्मादिदं सर्वं
शिथिलमिवाध्रुवमिवाभवत्। प्रजापतिर्वाव तत्। आत्मनाऽऽत्मानं
विधाय। तदेवानुप्राविशत्। तदेषाऽभ्यनूक्ता॥१७॥

विधाय लोकान् विधाय भूतानि। विधाय सर्वाः प्रदिशो दिशश्च।
प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य। आत्मनाऽऽत्मानमभि संविवेशेति।
सर्वमेवेदमाप्त्वा। सर्वमवरुद्धं। तदेवानुप्राविशति। य एवं वेद॥१८॥

[२३]

चतुष्टय्य आपो गृह्णाति। चत्वारि वा अपा रूपाणि। मेघो
विद्युत्। स्तनयितुर्वृष्टिः। तान्येवावरुन्धे। आतपति वर्ष्या गृह्णाति।
ताः पुरस्तादुपदधाति। एता वै ब्रह्मवर्चस्या आपः। मुखत एव
ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे। तस्मान्मुखतो ब्रह्मवर्चसितरः॥१९॥

कूप्या गृह्णाति। ता दक्षिणत उपदधाति। एता वै
तैजस्विनीरापः। तेज एवास्य दक्षिणतो दधाति। तस्मादक्षिणो-
र्धस्तेजस्वितरः। स्थावरा गृह्णाति। ताः पश्चादुपदधाति। प्रतिष्ठिता

वै स्थावराः। पश्चादेव प्रतितिष्ठति। वहन्तीर्गृह्णाति॥१००॥

ता उत्तरत उपदधाति। ओजसा वा एता वहन्तीरिवोद्वृत्तीरिव
आकूजतीरिव धावन्तीः। ओज एवास्योत्तरतो दधाति।
तस्मादुत्तरोऽर्ध ओजस्वितरः। सम्भार्या गृह्णाति। ता मध्य
उपदधाति। इयं वै सम्भार्याः। अस्यामेव प्रतितिष्ठति। पल्वल्या
गृह्णाति। ता उपरिष्ठादुपादधाति॥१०१॥

असौ वै पल्वयाः। अमुष्यामेव प्रतितिष्ठति। दिक्षूपदधाति।
दिक्षु वा आपः। अन्नं वा आपः। अद्ध्यो वा अन्नं जायते।
यदेवाद्ध्योऽन्नं जायते। तदवरुन्धे। तं वा एतमरुणाः केतवो
वातरशना ऋषयोऽचिन्वन्। तस्मादारुणकेतुकः॥१०२॥

तदेषाऽभ्यनूक्ता। केतवो अरुणासश्च। ऋषयो वातरशनाः।
प्रतिष्ठा५ शतधा हि। समाहितासो सहस्रधार्यसमिति। शतशश्चैव
सहस्रशश्च प्रतितिष्ठति। य एतमग्निं चिनुते। य उचैनमेवं वेद॥१०३॥

[२४]

जानुदघ्नीमुत्तरवेदीं खात्वा। अपां पूरयति। अपा५ सर्वत्वाय।
पुष्करपर्ण५ रुक्मं पुरुषमित्युपदधाति। तपो वै पुष्करपर्णम्।
सत्य५ रुक्मः। अमृतं पुरुषः। एतावद्वा वाऽस्ति। यावदेतत्।
यावदेवास्ति॥१०४॥

तदवरुन्धे। कूर्ममुपदधाति। अपामेव मेधमवरुन्धे। अथो

स्वर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै। आपमापामपः सर्वाः। अस्मादस्मा-
दितोऽमुतः। अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च। सह सञ्चस्करर्द्धिया इति।
वाय्वश्चा रश्मिपतयः। लोकं पृणच्छिद्रं पृण॥१०५॥

यास्तिस्रः परमजाः। इन्द्रघोषा वो वसुभिरेवाह्येवेति। पञ्च-
चितय उपदधाति। पाङ्क्तोऽग्निः। यावानेवाग्निः। तं चिनुते। लोकं
पृणया द्वितीयामुपदधाति। पञ्च पदा वै विराट्। तस्या वा इयं
पादः। अन्तरिक्षं पादः। द्यौः पादः। दिशः पादः। पुरोरजाः पादः।
विराज्येव प्रतितिष्ठति। य एतमग्निं चिनुते। य उचैनमेवं वेद॥१०६॥

[२५]

अग्निं प्रणीयोपसमाधाय। तमभित एता अबीष्टका उपदधाति।
अग्निहोत्रे दर्शपूर्णमासयोः। पशुबन्धे चातुर्मास्येषु। अथो आहुः।
सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति। अथ ह स्माहारुणः स्वायम्भुवः। सावित्रः
सर्वोऽग्निरित्यननुषङ्गं मन्यामहे। नाना वा एतेषां वीर्याणि। कमग्निं
चिनुते॥१०७॥

सत्रियमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते। सावित्रमग्निं चिन्वानः।
कमग्निं चिनुते। नाचिकेतमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते।
चातुरहोत्रियमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते। वैश्वसृजमग्निं
चिन्वानः। कमग्निं चिनुते॥१०८॥

उपानुवाक्यमाशुमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते। इममारुण-
केतुकमग्निं चिन्वान इति। वृषा वा अग्निः। वृषाणौ सः स्फालयेत्।

ह॒न्येता॑स्य य॒ज्ञः। तस्मा॒न्नानु॑षज्यः। सो॒त्तर॑वे॒दिषु॑ ऋ॒तुषु॑ चिन्वीत।
उ॒त्तर॑वे॒द्यां ह्य॑ग्निश्चि॒यते॑। प्र॒जाका॑मश्चिन्वीत॥१०९॥

प्रा॒जाप॒त्यो वा ए॒षोऽग्निः॑। प्रा॒जाप॒त्याः प्र॒जाः। प्र॒जावा॑न्
भवति। य ए॒वं वेद॑। प॒शुका॑मश्चिन्वीत। सं॒ज्ञानं॑ वा ए॒तत् प॑शूनाम्।
यदापः॑। प॒शूनामे॒व सं॒ज्ञाने॑ऽग्निं चि॒नुते। प॒शुमान् भ॑वति। य ए॒वं
वेद॑॥११०॥

वृ॒ष्टिका॑मश्चिन्वीत। आपो॒ वै वृ॒ष्टिः। पु॒र्जन्यो॒ वर्षु॑को भवति।
य ए॒वं वेद॑। आ॒मया॒वी चि॑न्वीत। आपो॒ वै भे॑षजम्। भे॒षजमे॒वास्मै॑
करोति। सर्व॒मायु॑रेति। अ॒भिचर॑श्चिन्वीत। वज्रो॒ वा आपः॑॥१११॥

वज्र॑मे॒व भ्रातृ॑व्येभ्यः प्रह॑रति। स्तृ॒णुत ए॑नम्। तेज॑स्कामो॒
यश॑स्कामः। ब्र॒ह्मव॑र्चसका॑मः स्व॒र्गका॑मश्चिन्वीत। ए॒ताव॑द्वा वा॑ऽस्ति।
याव॑दे॒तत्। याव॑दे॒वास्ति॑। तदव॑रुन्धे। तस्यै॒तद्व॑तम्। वर्ष॑ति न
धा॒वेत्॥११२॥

अ॒मृतं॑ वा आपः॑। अ॒मृत॑स्यान॑न्तरित्यै। नाप्सु मूत्र॑पुरीषं
कु॑र्यात्। न नि॒ष्ठीवे॑त्। न वि॒वसनः॑ स्नायात्। गुह्यो॒ वा ए॒षोऽग्निः॑।
ए॒तस्या॒ग्नेरन॑तिदाहाय। न पु॑ष्करपर्णानि हि॒रण्यं॑ वाऽधि॒तिष्ठे॑त्।
ए॒तस्या॒ग्नेरन॑भ्यारोहाय। न कूर्म॑स्याश्री॒यात्। नोद॑कस्या॒घातु॑कान्येन॑-
मोद॑कानि भवन्ति। अ॒घातु॑का॒ आपः॑। य ए॒तम॒ग्निं चि॑नुते। य
उ॒चैनमे॒वं वेद॑॥११३॥

इ॒मानु॑कं भु॒वना॑ सीषधे॒म। इन्द्र॑श्च॒ विश्वे॑ च दे॒वाः। य॒ज्ञं च॑
नस्त॒न्वं च॑ प्र॒जां च॑। आ॒दि॒त्यैरिन्द्रः॑ स॒ह सी॑षधातु। आ॒दि॒त्यैरिन्द्रः॑
सग॑णो म॒रुद्भिः॑। अ॒स्माकं॑ भू॒त्ववि॑ता त॒नूना॑म्। आ॒प्लव॑स्व॒ प्रप्ल॑वस्व।
आ॒ण्डीभ॑व॒ज मा॒ मुहुः॑। सु॒खादी॑न्दुःखनि॒धना॑म्। प्र॒तिमु॑श्चस्व॒ स्वां
पु॒रम्॥११४॥

मरी॑चयः स्वायम्भु॒वाः। ये श॑री॒राण्य॑कल्पयन्। ते ते॑ दे॒हं
क॑ल्पयन्तु। मा च॑ ते॒ ख्यास्मि॑ तीरिषत्। उत्तिष्ठ॑त॒ मा स्व॑प्त।
अ॒ग्निमि॑च्छ॒ध्वं भा॑र॒ताः। राज्ञः॑ सोम॑स्य तृ॒प्तासः॑। सूर्ये॑ण स॒युजो॑षसः।
युवा॑ सु॒वासाः॑। अ॒ष्टाच॑क्रा॒ नव॑द्वारा॥११५॥

दे॒वानां॑ पू॒रयो॑ध्या। तस्या॑ हिर॒ण्मयः॑ को॒शः। स्व॒र्गो लो॒को
ज्योति॑षाऽऽवृ॒तः। यो वै तां॑ ब्रह्म॑णो वे॒द। अ॒मृते॑नाऽऽवृ॒तां पु॑रीम्।
तस्मै॑ ब्रह्म॒ च ब्रह्मा॑ च। आ॒युः की॑र्तिं प्र॒जां द॑दुः। वि॒भ्राज॑माना॒ः
हरि॑णीम्। य॒शसा॑ सम्प॒रीवृ॑ताम्। पु॒र हिर॑ण्मयीं ब्र॒ह्मा॥११६॥

वि॒वेशा॑ऽप॒राजि॑ता। प॒राडे॑त्य॒ज्याम॑यी। प॒राडे॑त्य॒नाश॑की। इ॒ह
चा॑मु॒त्र चान्वे॑ति। वि॒द्वान्दे॑वा॒सुरा॑नु॒भ्यान्। यत्कु॑मा॒री म॒न्द्रय॑ते।
य॒द्योषि॑द्यत्प॒तिव्र॑ता। अरि॑ष्टं॒ यत्किं॑ च॒ क्रिय॑ते। अ॒ग्निस्त॑दनु॒वेध॑ति।
अ॒श्रुता॑सः श्रु॒तास॑श्च॥११७॥

य॒ज्वानो॑ येऽप्य॑य॒ज्वनः॑। स्वर्य॑न्तो॒ नापे॑क्षन्ते। इन्द्र॑म॒ग्निं च॑ ये
वि॒दुः। सि॒कंता॑ इव सं॒यन्ति॑। र॒श्मिभिः॑ स॒मुदी॑रिताः। अ॒स्माल्लो॒का-

दमुष्माच्च। ऋषिभिरदात्पृश्निभिः। अपेतु वीतु वि च सर्पतातः।
येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः। अहोभिरद्विरक्तुभिर्व्यक्तम्॥११८॥

यमो ददात्ववसानमस्मै। नृ मुणन्तु नृपात्वर्यः। अकृष्टा ये च
कृष्टजाः। कुमारीषु कनीनीषु। जारिणीषु च ये हिताः। रेतः पीता
आण्डपीताः। अङ्गारेषु च ये हुताः। उभयान् पुत्रपौत्रकान्। युवेऽहं
यमराजंगान्। शतमिन्नु शरदः॥११९॥

अदो यद्वह्म विलबम्। पितृणां च यमस्य च।
वरुणस्याश्विनोरग्रेः। मरुतां च विहायसाम्। कामप्रयवणं
मे अस्तु। स ह्येवास्मि सनातनः। इति नाको ब्रह्मिश्रवो रायो
धनम्। पुत्रानापो देवीरिहाऽऽहितः॥१२०॥

[२७]

विशीर्ष्णीं गृध्रशीर्ष्णीं च। अपेतो निर्ऋतिः हथः। परिबाधः
श्वेतकुक्षम्। निजङ्घः शबलोदरम्। स तान् वाच्यायया सह। अग्रे
नाशाय सन्दृशः। ईर्ष्यासूये बुभुक्षाम्। मन्युं कृत्यां च दीधिरे। रथेन
किं शुकावता। अग्रे नाशाय सन्दृशः॥१२१॥

[२८]

पर्जन्याय प्रगायत। दिवस्पुत्राय मीढुषे। स नो यवसमिच्छतु।
इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे। हृदो अस्त्वन्तरन्तद्युयोत। मयोभूर्वातो
विश्वकृष्टयः सन्त्वस्मे। सुपिप्पला ओषधीर्देवगोपाः। यो

गर्भमोषधीनाम्। गवाँ कृणोत्यर्वताम्। पर्जन्यः पुरुषीणाम्॥१२२॥

[२९]

पुनर्मामैत्विन्द्रियम्। पुनरायुः पुनर्भगः। पुनर्ब्राह्मणमैतु
मा। पुनर्द्रविणमैतु मा। यन्मेऽद्य रेतः पृथिवीमस्कान्।
यदोषधीरप्यसंरद्यदापः। इदं तत्पुनराददे। दीर्घायुत्वाय वर्चसे।
यन्मे रेतः प्रसिंच्यते। यन्म आजायते पुनः। तेन माममृतं कुरु।
तेन सुप्रजसं कुरु॥१२३॥

[३०]

अद्ध्यस्तिरोऽधाऽजायत। तव वैश्रवणः संदा। तिरोऽधेहि
सपत्नान्नः। ये अपोऽश्रन्ति केचन। त्वाष्ट्रीं मायां वैश्रवणः।
रथं सहस्रवन्धुरम्। पुरुश्चक्रं सहस्राश्वम्। आस्थायायाहि
नो बलिम्। यस्मै भूतानि बलिमावहन्ति। धनं गावो हस्ति
हिरण्यमश्वान्॥१२४॥

असाम सुमतौ यज्ञियस्य। श्रियं बिभ्रतोऽन्नमुखीं विराजम्।
सुदरशने च क्रौञ्चे च। मैनागे च महागिरौ। शतद्वारगमन्ता।
संहार्यं नगरं तव। इति मन्त्राः। कल्पोऽत ऊर्ध्वम्। यदि बलिं
हरेत्। हिरण्यनाभये वितुदये कौबेरायायं बलिः॥१२५॥

सर्वभूताधिपतये नम इति। अथ बलिं हत्वोपतिष्ठेत्। क्षत्रं
क्षत्रं वैश्रवणः। ब्राह्मणा वयं स्मः। नमस्ते अस्तु मा मां हिंसीः।

अस्मात्प्रविश्यान्नमद्धीति। अथ तमग्निमादधीत। यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुञ्जीत। तिरोऽधा भूः। तिरोऽधा भुवः॥१२६॥

तिरोऽधाः स्वः। तिरोऽधा भूर्भुवः स्वः। सर्वेषां लोकानामाधिपत्यं सीदेति। अथ तमग्निमिन्धीत। यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुञ्जीत। तिरोऽधा भूः स्वाहा। तिरोऽधा भुवः स्वाहा। तिरोऽधाः स्वः स्वाहा। तिरोऽधा भूर्भुवः स्वः स्वाहा। यस्मिन्नस्य काले सर्वा आहुतीर्हुता भवेयुः॥१२७॥

अपि ब्राह्मणमुखीनाः। तस्मिन्नहः काले प्रयुञ्जीत। परः सुतजंनाद्वेपि। मास्म प्रमाद्यन्तमाध्यापयेत्। सर्वार्थाः सिद्ध्यन्ते। य एवं वेद। क्षुध्यन्निदमजानताम्। सर्वार्था न सिद्ध्यन्ते। यस्तं विघातुंको भ्राता। ममान्तरहृदये श्रितः॥१२८॥

तस्मा इममग्रपिण्डं जुहोमि। स मेऽर्थान्मा विवंधीत्। मयि स्वाहा। राजाधिराजाय प्रसह्यसाहिने। नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे। स मे कामान्कामकामाय मह्यम्। कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु। कुबेराय वैश्रवणाय। महाराजाय नमः। केतवो अरुणासश्च। ऋषयो वातरशनाः। प्रतिष्ठां शतधा हि। सुमाहितासो सहस्रधायसम्। शिवा नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः। सुमृडीका सरस्वति। मा ते व्योम सन्दृशि॥१२९॥

तस्मिन्नियमविशेषाः। त्रिषवणमुदकोपस्पर्शी। चतुर्थकालपानभक्तः
 स्यात्। अहरहर्वा भैक्षमश्रीयात्। औदुम्बरीभिः समिद्धिरग्निं
 परिचरेत्। पुनर्मामैत्विन्द्रियमित्येतेनानुवाकेन। उद्धृतपरिपूताभि-
 रद्धिः कार्यं कुर्वीत॥१३०॥

असञ्चयवान्। अग्नये वायवे सूर्याय। ब्रह्मणे प्रजापतये।
 चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यः। ऋतुभ्यः संवत्सराय। वरुणायारुणायेति
 व्रतहोमाः। प्रवर्ग्यवदादेशः। अरुणाः काण्डऋषयः। अरण्येऽधी-
 यीरन्। भद्रं कर्णेभिरिति द्वे जपित्वा॥१३१॥

महानाम्नीभिरुदकं संस्पर्श्य। तमाचार्यो दद्यात्। शिवा
 नः शन्तमेत्योषधीरालभते। सुमृडीकैति भूमिम्। एवमपवर्गे।
 धेनुर्दक्षिणा। कंसं वासंश्च क्षौमम्। अन्यद्वा शुक्लम्। यथाशक्ति
 वा। एवस्वाध्यायधर्मेण। अरण्येऽधीयीत। तपस्वी पुण्यो भवति
 तपस्वी पुण्यो भवति॥१३२॥

[३२]

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।
 स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ संस्तूयामि। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति
 न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो
 अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥

॥ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>
